

A HAZA SZOLGÁLATÁBAN

Rövid összefoglaló a biztonság fogalmáról

A biztonság az állam, a társadalom és az állampolgárok csoportjainak létfenyegetésével összefüggő fogalom. A létfenyegetés nem csupán – sőt a 21. században a világ legtöbb társágében nem is elsősorban – az emberek halálát jelenti, hanem sokkal inkább a megszokott életviteltől markánsan, vagy drasztikusan eltérő helyzetet, illetve az előidéző változásokat. Általában minden olyan helyzetet biztonsági helyzetnek tekinthetünk, amikor egy-egy probléma megoldásához az államhatalomnak rendkívüli eszközöket kell alkalmaznia, a probléma megoldása kikerül a normál politika menetéből. Azt, hogy mi jelent létfenyegetést – eltekintve az olyan egyértelmű helyzetektől, mint például a katonai támadás, a természeti katasztrófa – általában a politika és társadalom diskurzusa dönti el.

A biztonság fogalma – amely eredetileg csak a katonai biztonságot, vagyis a háború és béke kérdését ölelte fel – napjainkra kibővült, és a katonai dimenziója mellett megjelent a politikai, gazdasági, környezeti és társadalmi dimenziója. Ezen kívül lassan önálló dimenzióvá válik a kiberbiztonság is.

A katonai dimenzió kutatói döntően ma is a háború és béke kérdésével foglalkoznak. A katonai biztonság vizsgálata során az államok fegyveres támadó és védelmi képességei, illetve szándékaira vonatkozó vélekedések az elemzés tárgyai. A legnagyobb fenyegetést ebben a dimenzióban a status quóval elégedetlen államok jelentik. A haderőket a nemzetközi biztonság erősítése érdekében is alkalmazni lehet a humanitárius intervenciók és a válságkezelés esetében. A 21. század egyik jellegzetessége a haderők nemzetközi feladatokra történő felhasználásának korábban nem ismert felerősödése.

A politikai dimenzió kutatói azokat a veszélyeket és fenyegetéseket vizsgálják, amelyek az állami szuverenitást veszélyeztetik, s az államhatalom összeomlását idézhetik elő. Bizonyos esetben ez jelentkezhetsz ideológia formájában, például a szélsőséges politikai nézeteket való csoportok esetében. A szuverenitás szempontjából minden olyan kihívás létfenyegetést jelenthet, ami egy kormány legitimitását és nemzetközi elismertségét megkérdőjelezi. A posztbipoláris korszak nemzetközi biztonságára nézve a legnagyobb kihívást az állam politikai intézményeinek elégtelen működése, gazdasági nehézségeik, vagy az etnikai konfliktusok miatt összeomló államok jelentik. A politikai biztonság értelmezését meglehetősen bonyolulttá teszi, hogy a 21. században a szuverenitásnak több jellemzője alakult ki, az Európai Unióban a szuverenitás megosztása a gyakorlat. Számos országban a szuverenitás az állami és nem állami szereplők (magánhadseregek, vallási frakciók, terrorista és fegyveres szervezetek stb.) között oszlik meg. Ezek a nem állami szereplők, miként az állam nélküli nemzetek is (pl. palesztinok, kurdok stb.) de facto külpolitikát is folytathatnak.

A biztonság gazdasági dimenziójához olyan közismerten fontos kérdések tartoznak, mint a pénzügyi biztonság, az enegiabiztonság és a szociális biztonság. A gazdasági biztonság területe a társadalmi jólléthez és az államhatalom elfogadható szinten tartásához szükséges erőforrásokhoz, pénzeszközökhöz és piacokhoz való hozzáférés garantálása. Emiatt a

gazdasági biztonság területén – különösen a piacgazdaság viszonyai között – nem könnyű egyértelműen meghatározni az állam és a társadalom biztonságát fenyegető tényezőket. Egyértelmű például azonban, hogy a 2008-as pénzügyi-gazdasági válság kirobbanása óta a nyugati társadalmak többsége a gazdasági problémák egy részére biztonsági problémaként tekint.

A környezeti biztonság vizsgálata a helyi és globális bioszféra, mint minden egyéb irányú emberi tevékenység létfenntartó rendszereinek fenntartására irányul. A környezeti szféra nyilvánvalóan a környezetvédelmi problémák miatt jelenthet biztonsági kihívást, hiszen a természeti környezetben végbemenő változások közvetlenül érintik az embereket, a társadalmak életfeltételeit. Külön probléma, hogy a klímaváltozás és a környezetdegradáció esetében kulcsfontosságú az ún. összekapcsolódási hatások vizsgálata, illetve az ilyen hatások eredményeként keletkező fenyegetések és feszültségek kezelése is. Régóta ismert jelenség ugyanis, hogy a klímaváltozás és a környezetdegradáció nem csupán önmagukban okozhatnak kataklizmaszerű jelenségeket, de összekapcsolódva egyéb – demográfiai, etnikai-politikai, gazdasági – trendekkel felerősíthetik és táplálhatják a biztonság egyéb dimenzióiban már meglévő feszültségeket is. Így például döntő hatással lehetnek egészségünk és élelmiszerbiztonságunk helyzetére, kiélezhetik és fegyveres konfliktussá eskálálhatják az erőforrásokért való küzdelmet, illetve tömeges migrációt válthatnak ki. S tehetik ezt messze hatóan, függetlenül attól, hogy egy-egy adott térség mennyire és miként érintett a klímaváltozás és a környezetdegradáció közvetlen következményeitől.

A társadalmi biztonság a kultúrában, vallásban, nyelvben, a politikai és társadalmi értékekben kifejeződő kollektív identitás fenntartására és megőrzésére vonatkozik. Ha egy társadalmi csoport nyelvét, elnevezését, vagy bármely önazonosságát alkotó elemét vonják kétségbe, úgy társadalmi biztonságról van szó. Az is a társadalmi biztonság fenyegetéseként jelenhet meg, ha egy államon belül az etnikai vagy vallási összetétel jelentősen megváltozik. Ennek a kérdésnek különösen azokban a térségekben van jelentősége, ahol a terület, az etnikum, a nyelv, a vallás határai nem esnek egybe. Hasonlóképpen a társadalmi biztonság kérdéséhez tartozik a párhuzamos társadalmak kialakulása, illetve az társadalmilag integrálatlan rétegek számának növekedése.

Végül van a biztonságunk egy teljesen új területe, a kiberbiztonság, amelynek fontosságát és lassú önállóodását elsősorban az adja, hogy valamennyi biztonsági dimenzióval érintkezik, valamennyi biztonsági dimenzióban – amelyben a komputerizálásnak és az internetnek szerepe van – előállhat a kiberbiztonsággal összefüggő fenyegetés

A legkülönbözőbb folyamatok válhatnak egzisztenciális fenyegetéssé a biztonság említett öt dimenziójában, amennyiben a körülmények úgy alakulnak. Fontos azonban jelezni, hogy a politika a 21. században szívesen biztonságiasít, vagy próbál meg biztonságiasítani olyan kérdéseket is, amelyek rendkívüli eszközökkel való megoldása nem feltétlenül indokolt. Elsősorban azért, mert a fenyegetettség állapota a tapasztalatok alapján mindig az éppen hatalmon lévőknek kedvez, teszi őket népszerűvé. Számosan rámutattak már a biztonságiasítás gyakori alkalmazásának veszélyeire, hangsúlyozva azt, hogy sok esetben nem segíti elő a probléma megoldását, s alkalmat adhat a kormányzati hatalom indokolatlan kiterjesztésére, ami az emberi jogok és a polgári szabadságjogok korlátozására szolgál.

Végül feltétlenül jelezni kell, hogy a biztonságunknak van egy objektív és egy szubjektív oldala. Az objektív biztonság az adatokon, tényeken, folyamatok elemzésén alapuló kép (szakértői, elemző percepció), míg a szubjektív biztonságot (a biztonság társadalmi percepcióját) napjainkban döntően a politikai közbeszéd és média alakítja. Hosszú távon a

szakértők kulcsfontosságúnak tartják, hogy az említett percepciók nem kerüljenek áthidalhatatlanul távol a valóságtól.

Dr. Tólas Péter

Intézetvezető

